

ТАСДИҚ МЕКУНАМ:
Ректори Академияи идоракунии
давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори
илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор
_____ Фафурзода А.Д.
_____ 2022 с.

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба рисолаи Муминзода Орифҷони Сафо дар мавзуи «Проблемаҳои танзими суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Муминзода Орифҷони Сафо таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аз ҷониби муаллиф ҳамаҷониба таҳқиқ гардида, ба яке аз мавзӯҳои мубрами илми ҳуқуқшиносӣ – Проблемаҳои танзими суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Муҳтавои он ба ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мутобиқ мебошад.

Саҳми илмии докталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Мубрамияти мавзуи интихобнамудаи унвонҷӯ Муминзода Орифҷони Сафо пеш аз ҳама, аз вазъияти сиёсиву ҳуқуқӣ ва иқтисодиву иҷтимоии Тоҷикистон сарчашма мегирад. Тоҷикистон, ки пас аз пошхӯрии Иттиҳоди Шуравӣ истиқлолияти давлатиро ба даст овард, кӯшиш менамояд ҳадафи ташаккул ва рушд додани давлати миллии ҳуқуқбунёд ва демократӣ бунёд намояд. Таъсиси чунин як давлати соҳибистиклол бо хусусиятҳои милливу демократӣ кори сахлу осон набуда, аз ҷомеаи илмӣ тоҷик омӯзиши масоили ҳуқуқиро дар таърих, дар муқоиса ва бо усулҳои соҳавии омӯзиш талаб мекунад.

Соҳаи нақлиёт яке аз соҳаҳои муҳими иқтисодиёт буда, рушди он яке аз масъалаҳои афзалиятноки сиёсати пешгирифтаи давлат мебошад. Фаъолияти нақлиётӣ қисми таркибии асосии пойгоҳи моддии иқтисодии тамоми давлатҳо аст. Он фаъолияти муътадили иқтисодиёт, ҷойгиршавии оқилонаи қувваҳои истеҳсолкунанда ва самаранокии истеҳсолот ва хизматрасониҳоро таъмин менамояд. Бехуда нест, ки дар Паёмҳои ҳамасолаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – ҚТ) ба соҳаи нақлиёт ва рушди он диққати ҷиддӣ дода мешавад. Дар Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҚТ муҳтарам Эмомалӣ

Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҚТ аз 26 декабри соли 2018 қайд шуда буд, ки «дар шароити Тоҷикистон, ки 93 фоизи қаламрави он аз кӯҳҳо иборат аст, соҳаҳои нақлиёту коммуникатсия барои таъмин намудани рушди иҷтимоиву иқтисодӣ аҳаммияти бузург доранд».

Инсоният аз даврони қадим ба суғурта ҳамчун асоси ҷуброн намудани зарар дар натиҷаи ҳодисаҳои гуногун бамиёномада, муносибат намудааст. Бо дарназардошти ин омилҳо, таҳқиқи масъалаи мазкур аз лиҳози илми ҳуқуқи граждани мубрам махсуб меёбад. Аз ин рӯ, мавзуи таҳқиқоти Муминзода Орифҷони Сафо «Проблемаҳои танзими суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон» яке аз мавзӯҳои мубрам ва то имрӯз ба таври кулливу ҷузъӣ таҳқиқнашуда дар илми ҳуқуқи граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқотӣ аз он бармеояд, ки унвонҷӯ қайд намудаанд: “Ҷаъолияти роҳу нақлиёт дар мамлакатҳои ҷаҳон бо суръати баланд рушд намуда истодааст, ки ин як қатор мушкилотҳоро вобаста ба ҳимоя ва барқарор намудани ҳуқуқҳои вайроншуда дар натиҷаи истифодаи воситаи нақлиёти автомобилӣ ба вучуд меорад. Бо дарназардошти ба вуқӯъ пайвастании ҳодисаҳои зиёди роҳу нақлиёт, ки дар натиҷа ҳаёт, саломатӣ ва молу мулки шахсон зерӣ хатар қарор мегиранд, ҷиҳати барқарор намудани ин ҳуқуқи манфиатҳои вайроншуда қонунгузорӣ механизми суғуртаро пешбинӣ намудааст.

Омори расмӣ нишон медиҳад, ки ҳамасола теъдоди садамаҳои нақлиётӣ дар сатҳи баланд қарор доранд. Дар миқёси ҷумҳурӣ дар 5 соли охир 15 019 садамаи нақлиётӣ ба қайд гирифта шудааст. Дар натиҷаи ин садамаҳо 5 660 нафар ба ҳалокат расида, 20 383 нафар зарарҳои гуногун ба саломатӣ бардоштаанд”.

Яке аз воситаҳои таъмини ҷуброни зарар ҳангоми ҳодисаҳои садамавии автомобилӣ суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ мебошад. Бинобар ин, интиҳоби ин мавзӯ барои таҳқиқи механизми ҳифзи манфиатҳои қонунии субъектони ҳуқуқи граждани мубрам аст. Ҳамин тариқ, аз ҷониби унвонҷӯ низ мубрамияти мавзӯ дуруст муайян карда шудааст.

Мавзуи мазкур, ҷуноне, ки аз рисола ва автореферати кор бармеояд, дар ҷаҳорҷӯбаи барномаи дурнамои корҳои илмию таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи граждани факултети ҳуқуқшиносии ДМТ барои солҳои 2016-2020 дар мавзуи «Инқишофи мавзуи танзими ҳуқуқи граждани: масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ» омода гардида, ба анҷом расонида шудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионии унвонҷӯ Муминзода Орифҷони Сафо аз муқаддима, ки дар он мақсад, объект, предмет, навоариҳои таҳқиқот пешниҳод шудаанд, ду боби фарогирандаи ҳафт зербоб, хулоса, тавсияҳои амалӣ, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллиф вобаста ба мавзуи диссертатсионӣ мантиқан дуруст муайян шуда, пайдарҳамии мантиқӣ дар он риоя шудааст. Ҳаҷми умумии рисола 199 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар умум, унвонҷӯ як қатор навоварихоро ба илм дохил намуда, аввалин муҳаққиқи самти мазкур аст, ки кӯшиш намудааст, ба таври маҷмӯӣ институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилро омӯзад. Муаллиф дар заминаи адабиёти васеи илмии ватанию хориҷӣ исбот намудааст, ки институти суғурта дар соҳаи нақлиёт ҳанӯз дар Бобулистни Қадим ба назар мерасид, ки дар ҳудуди он фондҳои махсус барои тоҷироне, ки дар мавриди интиқоли мол ба оқибатҳои нохуш ва мушкилӣ рӯ ба рӯ шудаанд, таъсис дода шуда буд.

Аммо, ба фарқ аз суғуртаи замони имрӯз, ин фондҳо баъди фаро расидани ҳодисаи суғуртавӣ таъсис ёфта, маблағҳои иштирокчиёни ҳамин фонд мутаносибан арзиши молу мулки онҳоро дар бар мегирифтанд. Суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ таърихи қадима дошта, ҳамчун як падидаи нав дар Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Шаклгирии ин навъи суғурта, қабл аз суғуртаи ихтиёрӣ дар таърихи ҷомеаи инсонӣ пайдо гардидааст.

Падидаи мазкур дар натиҷаи ташкили принципи «таксими зарар» пайдо гардидааст ва ин хулосабарорӣ шаҳодати он мебошад, ки барқароршавии он дар давраи қадим, дар замоне ки ҷомеа шакли ҷуброни суғуртавӣ андеша намуд, ба миён омадааст ва суғурта ба давраи нави рушд ворид гардид, ки онро суғуртаи тижоратӣ меномиданд.

Дар заминаи таҳлилҳои илмӣ дар рисола исбот гардидааст, ки новобаста аз мавҷудияти институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар таърихи тоҷикон, дар танзими он тибқи ҳуқуқи амалкунандаи Тоҷикистони муосир норасоӣ ва баҳсҳои илмиву амалӣ вучуд дорад.

Муаллиф якҷанд масоили ҳалталабро, аз ҷумла масъалаҳои инкишоф ва рушди танзими ҳуқуқи граждании суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар давраҳои муайяни таърихӣ ва дар замони муосир мавриди омӯзиш қарор гирифтааст; мафҳум ва мазмуну моҳияти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ мавриди таҳқиқи илмӣ қарор дода шудааст; хусусиятҳои хоси шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ асоснок гардидааст; ҳуқуқу уҳдадорӣ ва ваъзи ҳуқуқи тарафҳои шартнома муайян карда шудааст; ҷавобгарии ҳуқуқи граждании тарафҳои шартнома таҳлил гардида, ҳолатҳо ва асосҳои, ки сабаби қатъ гардидани шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ мегарданд ва дигарро на танҳо номбар, балки кӯшиш ба харҷ додааст, то роҳҳои ҳалли онҳоро ошкор намояд ва бо роҳи пешниҳоду тавсияҳо ба қонунгузорӣ онҳоро ҳал намояд.

Қайд намудан лозим аст, ки таҳлили мавзӯи мазкур на танҳо аҳаммияти сирф илмӣ, балки аҳаммияти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ низ дорад, чунки ҳалли дурусти масоили вобаста ба суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии

ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ метавонад заминаи рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва беҳтар ҳимоя гардидани манфиатҳои ташкилотҳои суғуртавӣ суғурташавандагон ва дар ин асос ташаккул ёфтани низоми хизматрасониҳои суғуртавӣ гардад.

Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур аз назари интихоби мавзӯ, гузориши масъалаи баррасишаванда ва роҳи усулҳои таҳқиқ аз дигар рисолаҳо фарқ дошта, дар ин самт аввалин таҳқиқоти илмӣ мебошад, ки вазъи ҳукуки институтҳои мазкур тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди баҳс қарор гирифтааст.

Бояд қайд намоем, ки дар доираи таҳқиқот аввалин маротиба дар илми ҳуқуқшиносии кишвар вазъи ҳукуки суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ аз нигоҳи илми ҳукуки граждани ва ҳукуки соҳибкорӣ ба таври маҷмуи таҳлил гардидааст.

Нуктаҳои илмӣ, пешниҳод ва тавсияҳои муаллиф ҳамагӣ асоснок, қобили дастгирӣ буда, барои такмил додани институтҳои мазкур равона шудаанд, ки ин аҳаммияти иқтисодии онро низ ошкор месозад.

Муаллиф тавонистааст, ки дар ҷараёни таҳқиқот якчанд падидаҳои ҳуқуқиро таҳлил карда, мафҳуми онҳоро муайян намояд. Дар заминаи адабиёти илмӣ таърифи институтҳои суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ пешниҳод менамояд. Аз ин нуқтаи назар таҳқиқот хусусияти назариявӣ низ дорад.

Нуктаҳои илмӣ ва навоариҳои рисола дар заминаи омор ва таҷрибаи судӣ таҳия шудаанд, эътимоднокӣ ва асолати онҳоро таҳким мебахшад.

Пешниҳодҳои муаллиф оид ба такмил додани қонунгузориҳои Тоҷикистон дар самти институтҳои суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ, махсусан мафҳуми соҳибони воситаи нақлиёт лоиқи дастгирӣ мебошанд ва дар дурнамо метавонанд вазъи зоминро муътадил созанд. Пешниҳоду тавсияҳои дигари муаллиф, ки дар рисола хеле зиёд ҳастанд метавонанд саҳми назаррас дар илм ва амалияи ҳукуки граждани бошанд.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ таҳлили проблемаҳои назариявӣ, амалӣ ва муқаррароти қонунгузорӣ, ки суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ба танзим мебарорад, ба ҳисоб рафта, дарёфти роҳҳои ҳал ва пешниҳоди тавсияву тақлифҳои оид ба мукамал гардонидани қонунгузорӣ фаро мегирад.

Вазифаҳои дар назди муҳаққиқ гузошташуда, аз ҷумла: муайян намудани заминаҳои таърихӣ рушди танзими ҳукуки суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар марҳилаҳои гуногун ва таҳлили манбаъҳои танзимкунандаи масъалаи мазкур; коркарди мафҳум ва хусусиятҳои суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; таҳлили муқоисавӣ-ҳукуки қонунгузориҳои мамлакатҳои хориҷӣ дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуки граждани соҳибони воситаи нақлиёти

автомобилӣ; таҳқиқи ҷанбаҳои ҳуқуқи граждани шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ва табиати ҳуқуқи он; мушаххас гардонидани ҳуқуқи уҳдадорӣ тарафҳои шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ва баррасии ваъзи ҳуқуқи онҳо; баррасии масъалаҳои ҳуқуқи пардохти суғуртавӣ, мукофоти суғуртавӣ, муҳлат ва дигар хусусиятҳои хоси шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; таҳлили асосҳои қатъ гардидани шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ мувофиқи қонунгузорӣ ва пешниҳоди тавсияҳои мушаххас оид ба танзими ҳуқуқи он ба таври кулӣ аз ҷониби муаллиф баррасиву ҳал шуда, дар асоси он хулосаҳои илмӣ пешниҳод шудаанд. Аз ин хулоса қардан мумкин аст, ки унвонҷӯ аз уҳдаи анҷом додани таҳқиқоти илмӣ ба ҳубӣ баромадааст.

Таҳлилҳо дар диссертатсия, ақидаҳо, нуқтаҳои илмӣ, хулосаҳо, мафҳумҳои илмӣ, масоили қонунгузорӣ, ки дар асоси сарчашмаҳои меъёриву ҳуқуқӣ, илмӣ, омор ва таҷрибаи судӣ аз тарафи муаллиф пешниҳод шудаанд, асоснокӣ ва муътамадии онҳоро таҳким бахшидаанд ва баёнгарии таҷрибаи кофӣ таҳқиқотӣ доштани муаллиф буда, аз он дарак медиҳад, ки таҳқиқоти мазкур мустақилона анҷом дода шудааст.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ (бо нишон додани навігонӣ, аҳаммияти илмӣ ва амалии онҳо), ки барои он ба довталаб додани дараҷаи илмии дархостшаванда мумкин аст.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аввалин рисолаи мукамал оид ба ҷанбаҳои назарӣ ва амалии институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар ҳуқуқи граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти ба инобат гирифтани марҳилаҳои таърихии рушди ҳуқуқи миллати тоҷик, қонунгузориҳои миллӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқи байналмилалӣ ва қонунгузориҳои давлатҳои алоҳида мебошад. Нуқтаҳои асосии диссертатсия, ки ба ҳимоя пешниҳод қарда шудаанд, навігонии рисолаи илмӣ ва натиҷаҳои ҳалли вазифаҳои гузошташударо инъикос менамоянд.

Натиҷаҳои бадастовардаи унвонҷӯ ҳам аз ҷанбаи илм хусусияти назариявӣ дошта, барои рушди илм, ва таҳқиқотҳо дар ин самт мусоидат мекунанд. Аз ҷониби дигар, онҳо хусусияти амалӣ дошта, барои тақмил додани қонунгузорӣ ва таҷрибаи татбиқи институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ мусоидат менамоянд. Натиҷаи амалии таҳқиқоти пешниҳодшуда, ба таври самаранок амалӣ шудани он дар таҷриба мебошад. Тавсияҳои онро метавон дар қонунгузориҳои амалкунанда, дар барномаҳои давлатӣ, барномаҳои таълимӣ ба таври васеъ истифода бурд.

Аз ҷиҳати методологӣ низ унвонҷӯ кӯшиш намудааст, ки кулли усулҳои илми ҳуқуқшиносиро истифода барад.

Тахассус, мавзӯ ва мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ ба шаҳодатномаи ихтисосҳо мувофиқ буда, диссертатсия ба ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мутобиқат дорад.

Нуктаҳои илмӣ ва пешниҳодҳои амалие, ки дар рисолаи Муминзода Орифҷони Сафо манзур карда шудаанд, метавонанд дар таҳияву таҷдиди қонунгузории соҳаи граждани, оmodасозии стратегия, барнома ва концепсияҳои давлатӣ, рушди василаҳои тарзҳои таъмини таълим дар соҳаи ҳуқуқи граждани саҳмгузор бошанд. Инчунин, натиҷаҳои рисоларо метавон дар таълими фанҳои «Ҳуқуқи граждани» ва курсҳои махсуси «Ҳуқуқи суғуртавӣ» ва ғ., ҳангоми навиштани қорҳои курсӣ, рисолаҳои хатм, рисолаҳои магистрӣ ва рефератҳо истифода бурд.

Бо мақсади исботи гуфтаҳои қаблӣ метавон чанде аз натиҷаҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро ишора намуд, ки барои он метавон ба докталаб дараҷаи илмӣ дода шавад:

1. Дар нуктаи якум илми назариявии худ, ки барои ҳимоя намудан пешниҳод шудааст, таҳқиқбаранда таърихи ташаккул ва рушди ҳуқуқии институти суғуртаи хатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ аз давраҳои қадим то имрӯз, ки он барои асоснок намудани сарчашмаи пайдоиш ва ташаккули институти мазкур, инчунин баҳогузориҳои комили он ҳамчун институти ҳуқуқи граждани мусоидат мекунад, мавриди омӯзиш қарор дода, дуруст ба хулоса омадааст, ки таърихи инкишофи суғуртаи хатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилро бо дарназардошти ба инбат гирифтани махсусиятҳои ташаккули он дар ин ё он марҳилаи таърихӣ ба давраҳои зерин ҷудо намудан мумкин аст: 1) давраи тошуравӣ (аз аҳди қадим то инқилоби Октябр); 2) давраи Шуравӣ (баъди инқилоби Октябр то соли 1990); 3) давраи муосир (аз соли 1990 то имрӯз).

2. Таҳқиқбаранда дар нуктаи дуюми илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда чунин андешаро пешниҳод менамояд: «суғуртаи хатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ҳамчун як падидаи нави илми ҳуқуқи граждани дар ҚТ ба ҳисоб меравад. Шаклгирии ин нави суғурта таърихи қадима дошта, қабл аз суғуртаи ихтиёрӣ дар таърихи ҷомеаи инсонӣ пайдо гардидааст. Падидаи мазкур дар натиҷаи ташкили принципи «тақсими зарар» пайдо гардидааст ва ин хулосабарорӣ шаҳодати он мебошад, ки барқароршавии он дар давраи қадим дар замоне, ки ҷомеа шакли ҷуброни суғуртавино андеша менамуд, ба миён омадааст ва суғурта ба давраи нави рушд ворид гардид, ки онро суғуртаи тичоратӣ меномиданд.

Дар шароити муосир бояд назорати доимӣ ба фаъолияти суғуртавӣ ва механизмҳои ҳуқуқии он ба роҳ монда шавад ва дар сурати ба вучуд омадани камбудии қонунгузор онҳоро бартараф намояд, то ки дар кишвар падидаи суғуртаи хатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ҷавобгӯи манфиатҳои умумии ҷомеа, ки ҳар як

иштирокчии ҳаракат дар роҳ, махсусан соҳибони воситаҳои нақлиёти автомобилӣ бошад».

3. Дар нуктаи сеюми илмӣ-назариявии худ, ки ба ҳимоя пешниҳод шудааст, муаллиф бо ҳалли масъалаҳо муайян кардани хусусиятҳои мафҳуми институти мазкурро равшан намудааст. Зикр менамояд, ки «Бо мақсади муайян кардани паҳлуҳои асосии суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ аз мафҳуми дар қонун пешбинишуда, хусусиятҳои хоси онро ҷудо намудан мумкин аст: а) суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ин намуди алоҳидаи суғуртаи ҳатмӣ мебошад; б) суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ба андозаи қисман ё пурра пардохт намудани ҷуброни суғуртавӣ (пардохти суғуртавӣ) барои зараре, ки ба манфиатҳои молумулкии шахс вобаста ба уҳдадорҳои ӯ оид ба ҷуброни зарар ба шахсони сеюм равона карда шудааст; в) суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ танҳо дар сурати аз ҷониби шахс истифода бурдани воситаи нақлиёт, аз ҷумла ҷавобгарии ҳуқуқи граждании интиқолдиҳанда расонида шудааст, ба миён меояд.

4. Дар тавсияи чоруми худ муаллиф чунин пешниҳод менамояд, ки «Суғурташаванда ин соҳиби воситаи нақлиёт мебошад, ки ҳангоми ба вучуд омадани ҳодисаи суғуртавӣ ба ҳаёт ва саломатӣ, инчунин ба шахси сеюм зарари молумулкӣ расонидааст, дар полиси шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ номи ӯ қайд карда шудааст».

5. Гузашта аз ин, дар идомаи тавсияи панҷуми ба ҳимоя пешниҳодшаванда муаллиф чунин зикр менамояд: «сабаби рушди беандозаи шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар давраи муосир ва махсусиятҳои хосро ба даст овардан, инкишофи онро дар навбати худ ба ду давра метавон ҷудо намуд: а) аз давраи соли 1990 то соли 1996. Дар ин давра қонунгузори махсуси шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ рушд накарда буд ва он тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки дар умум муносибатҳо вобаста ба суғуртаро муқаррар менамуданд, танзим карда мешуд; б) аз соли 1996 то инҷониб. Хусусияти ин давра дар он аст, ки шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқии махсус танзим гардид, низоми суғуртаи мамлакат рушд намуд, фаъолияти суғуртавӣ инкишоф ёфт.

Дар ин қисмат метавон ибраз намуд, ки муаллифи рисолаи илмӣ бо дарназардошти нуктаҳои илмӣ ва тавсияҳои амалии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, ки ҳамагӣ навгонии илмӣ ба ҳисоб мераванд, лоиқ ба дараҷаи илмии дархостшаванда мебошад.

Бояд қайд намуд, ки дар баробари муваффақиятҳои ишорашуда, инчунин дар рисолаи илмӣ баъзе масъалаҳои баҳсноку норавшан ҷой доранд ва онҳоро ба таври зайл метавон иброз намуд:

1. Дар пешниҳод панҷуми нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳод гардида муаллиф рушди қонунгузори оид ба самти баррасишаванда дар давраи муосир ва ду марҳила ҷудо намудааст (саҳифаи 15 диссертатсия), аммо оид ба хусусиятҳои давраҳои ҷудо гардида таҳқиқот пурра анҷом дода нашудааст.

2. Таҳлили диссертатсияи унвонҷӯ нишон медиҳад, ки дар таҳқиқот доир ба таносуби ин намуди суғурта аз намудҳои дигари суғурта бо кадом таҳлил ҷой надорад. Ба манфияти қор аст, ки унвонҷӯ доир ба таносуби ин ҳолатҳо андешаҳои худро баён намояд.

Аммо, эрод ва норасоии ишорашуда ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва арзиши илмии онро қоста намегардонанд.

Аксарияти интишороти илмии Муминзода Орифҷони Сафо дар мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ таҳия гардида, мазмуни асосии таҳқиқотро дар бар гирифтаанд. Муҳтавои асосии диссертатсия дар 10 мақолаҳои илмӣ (аз он 6 мақола дар маҷаллаҳои тақризишавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон) интишор шудаанд.

Оид ба мавзуи таҳқиқотӣ – институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ муаллиф дар чорабиниҳои сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, семинар, конференсияҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалӣ бо маърузаҳо баромад намудааст.

Автореферат ва маводи нашрнамуаи муаллиф ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» пурра мутобиқат дошта, ҳулоса ва мазмуни мухтасари таҳқиқоти муаллиф оид ба мавзуи мазкур мебошанд. Унвонҷӯ дар ҷараёни таҳқиқоти диссертатсионӣ ба муаллифон ва манбаи иқтисоди мавод ишора менамояд.

Мутобиқати таҳассуси илмии доғалаб ба дараҷаи илмӣ.

Диссертатсияи Муминзода Орифҷони Сафо ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи наwgонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои байналмилалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузори ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Ҳулоса, рисолаи диссертатсионии Муминзода Орифҷони Сафо ба талаботҳои оид ба қорҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзоди илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан

